

Stručni rad

GEOGRAFSKI POVIJESNI OCRT MOGA SELA

Natalija Ekart Misleta

Center Gustava Šiliha Maribor, enota Dom Antona Skale Maribor,
Slovenija

Sažetak

Povijest pojedinih naselja i mjesta može biti vrlo zanimljiva, zbog čega se mnogi ljudi zanimaju za povijest svog rodnog grada. Upravo iz tog razloga odlučili smo istražiti i prikupiti što više važnih podataka o mjestima u kojima živimo. Moje mjesto smješteno je uz rijeku Dravu, gdje bezbroj ptica ispunjava zrak svojim pjevom, a pridružuju im se zvona lijepo očuvane crkve. Put nas vodi do brojnih kapelica, grobnica, sakralnih i kulturnih spomenika, kao i škole. Pregledavajući materijal, otkrili smo mnogo novih i iznenađujućih informacija. Pogledajmo koje su to.

Ključne riječi: povijest, rodni grad, rijeka Drava, sakralni i kulturni spomenici, škola.

1. Uvod

Danas se Starše nalaze na rubu dravske terase, između Maribora i Ptuja. Središte naselja smješteno je uz crkvu sv. Ivana Krstitelja iz 16. stoljeća. U davnoj prošlosti, Starše su bile dio vlastelinstva Ravno polje, koje je obuhvaćalo i velik dio trga Ptujске Gore. Nekada veličanstveni i moćni dvorci Majšperk i Vurberk te kurija Ravno polje danas su samo ruševine. Ipak, još uvijek nas privlače priče ljudi koji su živjeli unutar ovih zidina. Pred nama se tada otvara novi svijet, svijet u kojem se vraćamo u davna vremena kada su živjeli kraljevi i kraljice, grofovi i grofice, paževi i spletići...

2. Iz davne prošlosti moga sela

Selo Starše nalazi se u središnjem dijelu Dravske doline, na prostranoj ravnici između gradova Maribora i Ptuja. To je zbijeno naselje smješteno na rubu dravske terase, a središte naselja je uz crkvu sv. Ivana Krstitelja. Kao jedino naselje, nekada se zvalo "Vas" ili "Ves" na tadašnjem dijalektu. Nakon što su nastala druga sela, "Ves" je prvobitno nazivana "Stara ves" ili "Starša Ves", od čega je nastalo ime Starše, koje se zadržalo do danas. Već 1265. godine ovdje se spominje luka vurberškog zemaljskog gospodstva, a 1320. godine Starše su upisane u salzburški, a kasnije i u ptujski urbar [5].

2. 1. Podrijetlo i povijest

Podrijetlo naselja koje se danas zove Starše nije do kraja utvrđeno. Znamo da je današnje Dravsko polje tijekom ledenog doba bilo prekriveno ledom i snijegom, koji su se tijekom tisućljeća topili, stvarajući Dravsko jezero, kroz koje je protjecala rijeka Drava. S vremenom je jezero presušilo, a rijeka Drava oblikovala svoje korito, koje se očuvalo do danas [1].

Slika 1: in 2: Korito rijeke Drave nekad i sad

Prije više od 2000 godina rijeka Drava tekla je tik podno današnjeg brda Vurberg, pa je između Drave i tadašnjeg naselja Starše bila dolina u kojoj su Rimljani podigli rezidencije za svoju vojnu legiju i velebni hram sv. Mitra. Sve je to rijeka Drava potopila, porušila i prekrila naslagama zemlje, gdje su kasnije nastale livade, pašnjaci i šume [1]. Nakon odlaska Rimljana, stanovnici uz Dravu u Dravskom polju živjeli su kao pastiri i bavili se stočarstvom. Krčeći šume, stekli su polja i počeli ih obrađivati. Prve zajednice u kojima su živjeli bile su zadruga, koje je vodio starješina. Zbog stalnih najezdi stranaca, obrana je bila nužna, pa se nekoliko zadruga ujedinilo u županiju, u kojoj su birali načelnika. Županije su bile ujedinjene u vojvodinu, kojom je vladao vojvoda ili knez, demokratski biran. Karantanija je obuhvaćala i područje današnjeg Dravskog polja, pa su naši vojvode stolovali na Gosposvetskom polju. Nakon što su Bavari nadvladali karantanske knezove, naši su krajevi došli pod vlast njemačkih kraljeva i careva, koji su zauzeli svu zemlju i njezina dobra. Područje današnjeg sela Starše pripalo je salzburškim biskupima, koji su na njemu naselili svoje podanike. Iz spisa vlastelinstva u to vrijeme vidljivo je da je u Staršama živjelo osam težaka, koji su dobili zemlju na korištenje, za što su morali gospoštiji davati desetinu od svih uroda, služiti kao preša te obavljati razne druge poslove [1].

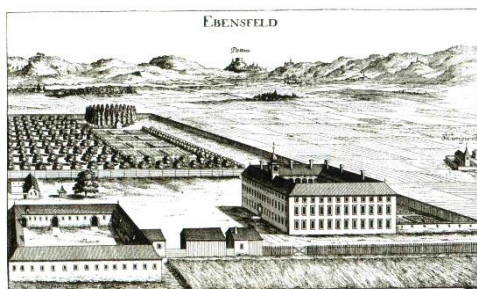
2. 2. Život gospode i kmetova

Život težaka i "račundžija" bio je opterećen dažbinama koje su se upisivale u urbarske knjige, ali ih je vlastelinstvo stalno mijenjalo u svoju korist. Čak su odlučivali o obiteljskim stvarima kmetova: vjenčanju, primopredaji posjeda, pa čak i o pravu prve noći prije vjenčanja. Neumoljivost zahtjeva i dužnosti bila je okrutna, jer su službenici vlastelinstva (valpti i biriči) vrlo surovo postupali prema podanicima. Sve je to dovelo do seljačke bune [3].

U 17. stoljeću grof Jurij Gunter Herberstein, vlasnik posjeda i dvorca Vurberk, postupao je vrlo okrutno prema kmetovima u Staršama. Imao je pravo lova i ribolova te je često činio štetu na poljima. Nekoliko je puta dao srušiti branu koju su seljaci sagradili kako bi olakšali prijevoz stočne hrane, drva za ogrjev i smeća iz šuma preko rijeke. Zbog grofove okrutnosti, seljaci su se žalili gospoštiji Ebensfeld i tražili zaštitu. Grofica od Ebensfelda, udova Galler, bila je svjesna grofove okrutnosti i razumjela je probleme seljaka, zbog čega im je postala saveznik. Pomagala im je u nabavi oružja (sjekire, pijuci, vile...) i vina za hrabrost. Dana 31. svibnja 1677. okupilo se 200 do 300 seljaka, odlučnih da spriječe ponovno rušenje brane. Vođa kladaša bio je poljoprivrednik Andrej

Zupanič. Grof J. G. Herberstein, sa svojih 13 najvjernijih slugu naoružanih vatrenim oružjem, započeo je borbu. Za njega je to završilo tragično, jer su ga sluge, nakon što su ispucali sve metke, napustile i pobjegle. Seljak Zupanič ubio ga je sabljom. Ostali pobunjenici navalili su na njega, probili mu trbuh i glavu, tako da je izdahnuo na mjestu. Pobjedu su proslavili u dvorcu Ebensfeld, pijući [4].

Nakon grofova ubojstva započeo je višegodišnji sudski proces. Glavni buntovnici bili su zatvoreni i mučeni u tamnicama (umrli su od gladi – Zupanič, Khreusel i Pigeon proveli su zimu potpuno goli u hladnoj, mračnoj sobi, bez slame i klupa). O procesu je cara osobno obavijestila udovica Marija Magdalena Herberstein, rođena Wolkenstein, te Visoki sud u Beču. Grofica od Ebensfelda podržala je zatvorenike i angažirala tri odvjetnika za njihovu obranu. Presuda višeg suda iz Beča izvršena je u Grazu (trostruko vješanje, protjerivanje iz zemlje). Tako je 17. stoljeće na našim prostorima obilježeno sporom između Herbersteina, vlasnika posjeda Vurberk, i Gallera, vlasnika posjeda Ravno polje [3].

Slika 3: in 4: Dvorac Ravno polje nekad i danas
Ni Turci nisu štedjeli naše teritorije. Već 1478. godine opljačkali su i spalili područje današnjeg Dravskog polja. Godine 1493. ponovno su napali Ptuj i Gornje Dravsko polje. U to su vrijeme stanovnici današnjeg područja Starša osjetili najgora zlodjela Turaka. Ponovno su pljačkali i palili 1532. godine duž Štajerske prema Vurberku. Kako ga nisu morali zauzeti, preplivali su Dravu, spalili Starše i druga sela prema poznatoj Ptujskoj gori [1].

Slika 5: Pogled na Ptujsku Goru

Strahote Prvog i Drugog svjetskog rata osjetilo je i naše stanovništvo. Mnogi su bili ubijeni, iseljeni i mučeni. O veličini njihovog doprinosa slovenskom narodu povijest će tek pisati [1].

3. Škola

Podaci iz 1879. godine pokazuju da se prvotna školska zgrada nalazila na mjestu današnje župne dvorane. Utemeljiteljem škole smatra se župna crkva Hoče, jer je u to vrijeme crkva u Staršama bila filijala župne crkve Hoče. Izvorna zgrada bila je drvena. U njoj je stanovao mežnar, a svoje je mjesto imao i hočki župnik, koji je nedjeljom dolazio u Starše poučavati vjeronauk sinovima »najuglednijih« svećenika. Kako se broj godina povećavao, nova zgrada izgrađena je 1808. godine. Sačuvan je izvještaj tadašnjeg slivničkog dekana od 14. listopada 1806. godine, u kojem se navodi potreba osnivanja škole u Staršama za okolna sela Prepolje, Marjetu, Loku, Rošnju i Zlatoličje, jer je bilo upisano 35 dječaka i 31 djevojčica. Prostor namijenjen njima imao je samo 18 četvornih metara. Stoga je 1818. godine sagrađena nova školska zgrada, koja je sadržavala učionicu, hodnik i prostor za sanitarne čvorove. Budući da je ova zgrada 1836. godine stradala u požaru, nastava se održavala u župnom dvoru sve do 1870. godine, kada je na snagu stupio novi školski zakon, pa i dulje [6]. Novim zakonom državna vlast preuzela je nadzor i brigu o školama. Osnovana su mjesna, okružna i pokrajinska školska vijeća, a poboljšan je i status učitelja. Prvi mjesni školski odbor nije odradio svoj mandat, već je samo formalno imenovan. Tek drugi mjesni školski odbor, sastavljen od ravnatelja, podravnatelja, župnika, dva težaka i dva seljaka, pripremio je sve za gradnju nove, prijeko potrebne školske zgrade, jer je 1875. godine bilo 320 školske djece u Staršama, od kojih je nastavu pohađalo samo 190. Vlasnik vlastelinstva, grof Hans Holwl, darovao je općini zemljište na kojem je bilo mjesta za školsku zgradu, igralište i vrt. Škola je postala vlasnik ovog zemljišta. Dana 6. lipnja 1877. na sjednici mjesnog školskog odbora jednoglasno je odobrena gradnja nove škole. Gradnju je preuzeo mjesni školski odbor, koji je 5. srpnja 1877. godine položio kamen temeljac za sadašnju školsku zgradu. Radovi i materijali uglavnom su bili dobrovoljno donirani i dovršeni. Nastava je započela u novoj zgradi 14. rujna 1877 [6]. Godine 1878/79. škola je postala dvorazredna, 4. travnja 1891. trirazredna, a 4. srpnja 1895. zgrada je dograđena na kat kako bi se dobile nove učionice. Zatim se 1921. proširuje iz četverorazredne u petorazrednu, a 1933. postaje sedmorazredna uredbom

ON Br. 51415 od 8. prosinca 1933., dok je 1957/58. postala puna osmogodišnja škola sve do uvođenja devetogodišnjeg obveznog školovanja u današnje vrijeme [6].

Slika 6: Nova školska zgrada

4. Zaključak

Kroz čitanje materijala uvidjeli smo da je povijest našeg rodnog grada bila vrlo raznolika i zanimljiva, ponekad krvava i teška, jer stanovnicima nije uvijek bilo lako. Imali smo dosta problema s pronalaženjem građe o mjestu, jer se mnogo toga prenosilo usmenom predajom, a pisanih izvora je sve manje. Unatoč svemu, otkrili smo mnoge nove stvari koje nam ranije nisu bile poznate. Shvatili smo da su Starše idilično mjesto u sjeveroistočnom dijelu Slovenije, u središnjem dijelu Dravske doline, gdje ljudi marljivo, tiho i dan za danom rade na svojim poljima i livadama. Rijeka Drava duboko je obilježila njihove živote.

5. Literatura

- [1] Bauman, N., Hojč, K., Munda, A. (2013). *Tam dol na Ravnem polju*. Raziskovalna naloga, ZPM Maribor.
- [2] Radovanovič, S. (2010). *31.maj 1677*, v: Starše skozi čas, Zbornik občine Starše, Ostroga d.o.o., Maribor.
- [3] Radovanovič, S. (2010). *Starše od srednjega veka do 19. stoletja*, v: Starše skozi čas, Zbornik občine Starše, Ostroga d.o.o., Maribor.
- [4] Radovanovič, S., Tomažič D., Vidmar, P., Žiberna, I. (2004). *Starše*, Kapital, Maribor.
- [5] *Starše-Preteklost*. Pridobljeno: 1. 7. 2024, s <http://www2.arnes.si/~osmbst1s/obcina/html/pretkraja.htm>.
- [6] Veble, J. (1978). *Šola in kraj Starše 1808-1978*. Starše: Osnovna šola Starše.